

Bréfa- og málasafn Benedikts Sveinssonar 1889-1946, fyrri hluti

Bjarni Benediktsson – Benedikt Sveinsson – Hrogn og Lýsi – Eimskipafélagið h.f. – Islands salt- og kemiske fabriker a/s – Akur h.f. – Sjóvátryggingarfjelag Íslands h.f. – Síldarstöð á Siglufirði – Bankavaxtarbréf – Haag – Íslandsbanki – Sambandsmálið – Refabú – Sögufélagið – Ísafoldarprentsmiðja

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Benediktarskjöl
Askja 5-9, Örk 5

Hundir. Skýrslaða Sj. f. h. félagsmáni og undirfræði. framskr. ehf. H. pr. hf. 'R.
f. h. prentsmá gerum kerines með að svol. sama.

1. Frá 1. jan. '41 tekur Sp/H at fer að q. út að f. Soguf. 22 arkis pr. málars
alekkarísk. og fél. tals, og kostar pr. útg. að öllu legti (pr, pappic, úts, bjj, titl.,
ritstj., profakal. o.s.frv). Þeim ritum, sem mið en að k. út, skal halda í
s. br. q. m. Þóru letr melegt, sem mið en þau og á sansk. pappír eta sem
likastar e. fórum, en í aðrum tilum skal horth. sanskar því, er fél.
hefir að jafnriði hagt a' bókum sínum.

Meðal aðb. fél. skal vera 1 h. af sp. b. lsl, og 1 h. l.d., samt 8 arkis yfir
ákvörðum fél. ehf., maten til umurst.

Sj. Sf. vardo efnip. p. rita, sem ofangr. 22 órkun nema, skr. þó
2. mgr.

2. gr. Uppl. hvers pers. f. rito, sem útg. er mið hafi a', hældist ókr., að
þær pers. er félagáthla tykt. Af óðrum p. ritum, sem verðe eign fél.,
væl uppl. jafnan í hvert ven að m.k. 300 eint. framfyr fél. tals, nema aðr
viri sunji.

3. gr. Sp. mið h. a' minn k. og í hette a' arizgi fél. m. Samst. gr. félagd
pr. sm. styrk þann af alm. fél. er það færti útg. af b. og lögð. Er hætta
fullnáðargr. f. það allt, sem pr. laður fél. íte sanskr. sans. pers.
Erf. og á meðan, fél. yrdi svift þeim styrk es i 1. gr. segir, fellar útg.
þarnefndor rita nitr. Ef st. persi hekkar að lekkar, þa' er þat dann. aðr.,
kv. mili þat st. skipta að um útg. r. persar.

þorl. þorl.
Einar Ásm.
Guðr.
Björn Þorlason
Magnús Þorlason?

4. gr. Heimilt er 'sp. at gefa ut rit under n. fél. framfyr ofarn. 22 akti, enda samp. stj. fél. efni og forgyg. Skal p. vera eftir sankt. legi m. atilgr., hvort felagur faritq. auka þenna ok. eta m. niturs. vedi.

Heimilt er 'sp. at gefa félum. Sf. forl. báku sínar m. betri kjum ín óðrum, svo sem at leggja til óflunar neyrar felaga, svo og at leggja lausar augl. um þetta og forl. báku sínar in - báku fél.

5. gr. 'sp. h. a. hendi atlauts. a. b. fél. g. lík 25% umb. laun fyrir, sem ófnið sengji. Reikn. skil sínar persar og greintla í solavætti til fél. farif. innar 4 man. eftir hvar a. ræmot.

It titibbl. forl. báku fél. bætur. pr. standi: „I atlumb. d. s. h. 'sp. /
[fjöldprataðini konungs], enda líti pr. sm. sei jafnunut um sínar persar
tölku, sem sínar bóka og augl. þar jafnvaldegg. Bókholti a. b. og forl. b.
fél. a. k. a. tiliðar, i sameiningar

[Heimilt er fél. at lík af hendi forlagsb. sínar án millig. pr. og án solub.
til handa henni, en ekki er þri heimilt at auglyðr slike sónu.]

Tekjur af sónu forl. b. fél. [fallar af sónu tankar. 3. málsg. 6g] at frádr.
umb. launum tankar. 1. málsg., renna til fél.

Heimilt er 'sp. at loka líkda umb. solub. fél. til þess at auka sónun
gengi persar og eftir sankt. l. rit stj. fél., enda vennum ands. bándi-
no til pr. sm.

6. gr. Sf. er at fullu eiq. forl. báku sínar eldin gengi en sann.
Persi og nefir persi í sínum vorðum, en hefa skal 'sp. jafnun do myg
eint. af af hv. bók undir horðum, sem aðiljan þykkir hentu vegn
síðu. Þum sónu einst. hefts er til báns af forl. b. fél. fer eftir
sankt. l. milli aðilja sann. persa.

Nið gerger sann. p. ir gildi, og skilar þa þor. fél. uppstógan allra
p. bóka, sem gefna h. verit uit sannar. 1. gr. sann. og k. at vera í
vorðum pr., en pr. heller leifum uppl. persar, sem 1. málsg. 4. segir.

Nu hefur þr. lílit brinda sittar af b. þeim, er henni ber at
sk. f. samskr. 2. matogr., og [meiti felagit henni pa' andinti
vandsins álega, enig og þa hefur verit selt]
þa skal henni pa' vett at kaupa þer i útsöluverði þeira óbundiina
at fóð dreignum 25%.

Nei v. samm. þessum slitis, og heldur þa 'Isp. eignaretti' a'
úl. st. ággi · félmannum, enig og þær eru pa', enda annast hin
skuldagreitla samskr. l. gr.

7. Isp. fer fél. sko um útist. ággi felage p. samm. p. gengur · qidi;
og skilar filstj. þessum þlogi, enig þær veldi þa, þa samm.
q. -i gildi.

Önnur efni Sf., svo sem fastasj. þer, en þær sem i samm. þessum
greinir, eru honum óslitk.

8. gr. Samm. kessi q. f. u.s. 5 ar, telist frí 1. jan 41, en er upps. l. med
enis að f.v., fyrst ek. f. 1. jan. 1945 til samm. slita 1. jan '46. Ef
samm. er ekki s. upp samskr. framanaskr., framt. han sjálfkrap
ári 1 ar m. sambær upps. presti:

Sams p. er q. i treim sambly. eist., q heldur hv. aðili s. enkale.

Rannsólin á bankainum,
Síppar bræktarinn,
Trýggingsar með vaxlum.

Candostjórin fylgi banka-
stjórinum.

Farmávæðinum. — Fraförslur

Grotta
Hálsanum
Vatnshólm

Lendheðarnar. Klæfnir Spæ

Ermindask. til S. Ám.

Hækkaður. (Helt kpt.)

Sveitfólk --

Járnbrantsdagning (Mánuður Óðins)

Þegar vagnið fær
þrefst gagni um
upptök spjófsláðar-
hreppið garnir, þá
munn þeir hitta þar
G.Sv. í færtroddi, þó
engar veri, félans og
heilssalitill.

Með þótt það fær mikill
þengur að fá Guða til
skorpa og mægda -
Kom okkar vel sannan
um flott. Boklaeggi-
ringar okkar koma
síðan fram í kœi minni.
Í afturelding. Þær steypdu
það því að Ísl. yrði full-
valde níki osfr

Upplausn spjótt
spjófsláðarsteypu "na
mude"

Kostnadrarinn sín sami ó meði,
fær inð skipun banka-ály.

Pm. V. Íef. - ~~Í efni~~ - Áður
fjárhópið bankans. - Óðr /
fjárhópið (skipun eftir. sl.) stóru-
auktakostnaður ~~á~~ fyrir þur
Hifndur óklofin, þegar málum var lagt
fyrir útlenda bankastjóra. sameði
Væði met um at ákvæða, hvar ekki
skjöl fram skýrðar ligð, - en þáttar
ekki var eg met til fyrri, er þáttar
lögðu skjólini fram. - En mei
hreyfist þat yngjað upp sijí tilstof
kv. fyr., at bankastj. hefti
ekki ~~á~~ lagt lagð seðstaka vritning
é skjöl þat er henni nefndi,
og vritit fír sem þat hafi
seðstaklega komið til orða
milli fyrri. - Hvening fríkkat
var fyrir þessum skjólinum um
leyra - Kynnit at hafa kreflt nálekr
ákrif.

Kostnadrarinn - Sagði, at hann ydi
stóráuknum, gat sunnið telli
hann líttu skrifta, ef um hérðan
skipulag væri ad ræts. - En kvæði

Benedikt Þueinsson:

Eg veit at lyka í
sama streyg og ijmis
atni ad mis vintir,
fro. fætta óljósar órtad
og hegða um annan
en þær er ekki.

Hér er talað um nefabur
grækilor þeirra, en þó
er ekki teknit fram hvord
einstaklingar megi
selga öðrum spfilingum
en nefabum. Ekkir
er helstu teknit fram at
hva sá sem vinnir nef
skuli skyldur ad sér
hann nefbium
en þessi ein megi selja
hann til utlauta.
Mánu vanta að vita
vissu sínar ~~í~~ fyrir
og hversl defnir.

Eins og hv. fr. Bod.
Hk. tók fram ~~þriðju~~
~~þ~~ þriðju tilaknumi

med Bulleríldar
göttingum ekki
verit önnur, en
hver sin varslu sun
talin er fræggileg, hvort
sun nifnir en
gevurðir í sístakri
göttingur etta b.d.

Bugur sun 1.2.2.
Að setta í starmálum.
Fjárhús búið er ritat
sí ekkum hóum.

Ett opnumingi er
hvort "sí" sun ynglingi
veitir óneyji selga
þi hvernig sun
hann virð. Þauppi-
hafi 3. gr. augi eða..

Eigi með flák ^{it} gefi
meina fyrir þeim
refabíum, sunn
stofnaf laf áður
íta 12 mánuði.

Nú er óinögrubr
að kalla refabíum
at grunnskrifta alli

heima hvá er
fjóra níði og er þi
spurnirgur hvort
greypastýtan megi
selja yndinguna hven-
num sem will, ek
adins refabini.

Há' virðist það g
ekki koma fram í
frv. hvort bint
meigi selja megi
refi en aðgundla.
Adins er sagt at
refabinið ventið
hafa stafð í 12 mái-
nits:

Þessi atr. er gjenni
mfund vernt jæð ho.
N. taki til alþinguna
ðið og lík einskis
ófreistaðum at lag-
far svo fr. at þa
vernt atgengileg.

Samningur
um
samþands-
málið

Fislendingar undir þeiri rukmidum illa og hjelst
enni miðstelitum enst þeim og Dónum hækum um fáinum og samþands-
málið fengst til 1918. Þá var sunnarst var samþandsmálið svo
kallaða Þálf upp af nýjum. Fyrri samningurinn um fram íslum þat í Ríkis
mills 4 Dana og 4 Sol., er tilhefning Dana og alþingi höfði til þess
þjórist. Úrður mefnarmenn í Þórum 3. júlíum sumarsins var
frumvarpi til laue um að stóð landamána. Frumvarpsins var sam-
þjólast í alþingi í septembert og ótan vorit undir aðhreði hýssendur
samþandsrétt Þjórmulum og Þjórmálinn frí 1915, enda eftir
miðjöll oneini blaut hýssenda fni jákunni. Hf. fni líkum var
frumvarpið vorit undir tilhefning Dana. Þegar þat næst varð
sundýkt þas, var þat að fari af konungji 30. maí. Lögmárið var setið
þekkt í löndum og íslensku og næfust: Dansk-íslensk sunn
þerundslög (Dansk-íslensk Forbundslög) Þengi þau í gildi
1. des 1918.

Dansk-íslensk
samþandslög
1918

Lambhúsast samþandslögjumum á Íslandi grijultu
og fullvalda réttir, en nefti þó, auk konungssamþands-
lögum mið Danmörkin, sem ekki hækur samþandslögjumum,
í orðikrum sínum ófri, ótaklaði gegn. Danmörkin en gegn ófum
réttum. Þarmig eru jaegnar hvers réttis, d. ótan jöfnum, jafrvjetthús
þeynum hins, Danir jafrvjettagengir Sol. í Íslandi og Sol. jafrvjet-
gengir Dán. í Danmörkin. Þá eru lagi omi geta þess, á um
réttisskjólm Dana þe opfleitt en ótan réttum fislendingar,
í umboti þeirra. Það opflellyja þes of yatr þess, á Jón

hvers lands fyrir sig getur hrafið endurskotunar sem
bandslaganna afliarslok 1940. Þomr slike kefara fráum
því ófjöldinginu og sje nýr samningsar eðli gerður innan
3ðar fyrir miðast hrafan fráum fráum, þau getur fáluort.
Jingis sem ek samþykkt, at samningsar sì, en ekki
í sambandslögumnum, eru jalla við gildi. Til
slíksar samþykktar þórf 2/3 aðhvara hvorrar deildar
réttispringsins eða 2/3 aðhvara semeinuðs alþingisins.
Þar með þarf 3/4 aðhvara jinglösesenda, þeirre, at
greitt nafn aðhverr um jingamþykktins, enda
ops allra jinglösesenda landsfjöls, ekki óhlut a',
tekit það á aðhvara sambandslögum.

Stjórnarskálinn Þann 9. maí 1920 var sett um stjórnarskálinn
frið 1920. Þyrist landsfjöldi í slóð þinni 3 stjórnarskálinnar, og
er ófjöldingur gildi. Þat þóf sem meðalgaða ófyrirvara
þeirrar alþerar breytingar, sem sambandslögum gerðu
í aðstöðum landsins át sést, enda ólíkli ófyrirvara
og ófyrirvara falleys, at nafn slike mudisskólastig s' einu
lagi heldur en i Þorlák. Þó sleyfum ófyrirvara
er helgast af sambandslögumnum, at stjórnarskálinn
tök tölvugr. Lítill breytti Það fyrir minn var atvær fyrir
var horningujeðnum til alþingis en rýmkarla og gáfu þat
miðliði fremsi grínumannar afliarskólastig en afliarskólastig
þomr ófjöldi getur þess, at alþingi skal miðliði arþegs og d' bæti

Björhaga tilgangi og hjskunabilið hefur verit ófyrir.
Ófjöldingur er mið fyrir, en til síðars 8 í fyrir landstöfljóms
Jingmenn og 4 í fyrir Þjóðstöfljóms. - Róðherunum var 2
árin eðli fylget frá fyrir sem gert hafði verit í aðbryggi 1917
(3. árh.), en stjórnarskálinn gerði ótrúrolagið róð fyrir fyrir
síen fleiri en eins og jafnvel fleiri en óvist. - Samkvæmt
stjórnarskálinni eru alþingismenn 40 og allir fylktljómnir, 34 kvenir
í lögstókuum lífðamnum og 8 kvenir um landaet (landstöfljósmi) eru

2 jingmennum var veitt róð fyrir löggum 1920. Þom alþingis
menn eru fyrir alls 42 óaltins. Landstöfljómcu alþingismennirnir
og jingmenn Reykjavíkurs um hvernir blaut bundnum horningum
en ótrík alþingismenn óblaut bundnum.

Þann 6. október 1919 voru setti litig um stórum hotsþarjettar og
í landi, og Þók hammti skaffa um orðjan fóbt 1920.
Gengur síðan rísalitadóminum innanlands um ófjöldi, sem
komu til að gerða íslenskra dómars. Þjóllum slys 5 domar-
ar, og 4 1 þiður Þórmóður. Þuk domaramma H. Þorsteins-
ritari var ríttimur og nefnist hotsþarjettarrítori. Þak-
fjöldan var ríttimur 8 og fískeldi muninleg.

ERUM VIÐ A RJETTRI LEID?

Saltfiskur mun nú ekki seljast hærra verði en:

Málfiskur Nr. I 125 kr. skpd. Nr. II. 112 kr. skpd.

Smáfiskur . I 90 . . . II. 80 . .

Ísa . I 80 . . . II. 70 . .

Að frádregnum umbúðum, sem eru innifaldar í þessu verði, verður því meðalverðið:

Porskur smár og stór um 105 kr. skpd. Ísa um 75 kr. skpd.

Verkunarkostnaður á saltfiski mun nú vera:

Verkun í salt og umsöltun 8 kr. pr. skpd.

Vextir í 6 - 7 mánuði 4 . . .

Salt 8 . . .

Purkun og annar kostnaður 20 . . .

Samtals 40 . . .

Fyrir fiskinn óverkaðan fob. fæst því:

Porskur $105 \div 40 = 65$ kr. pr. skpd. (með hrygg og haus ca. 12 au. kg.)

Ísa 75 $\div 40 = 35$ 9 . . . }

Ísfiskur var, samkvæmt símskeyti 6. þ.m. soldur í Grimsby síðastliðna viku að meðaltali fyrir þetta verð:

Lúða # 7-0-0 pr. kit eða íslenskar kr. 2,38 pr. kg.

Koli 5-0-0 1,70 . .

Porskur 2-2-6 0,76 . .

Ísa 2-0-0 0,68 . .

Verð þetta er miðað við venjulegan ísfisk (slægðan fisk með haus og hrygg) en af slíkum fiski mun fara um 550 kg. í 1 skpd. af saltfiski. Verð þetta jafngildir því:

Porskur 418 krónur og ísa 374 krónur skippundið komið á markaðinn.

Það er gömul og ný venja að skip, sem flytja ísaðan fisk til Englands, taki 1/3 farmsins fyrir flutninginn. Í þessu tilfelli nemur flutningsgjaldið því um 250 krónur fyrir tonn af fiski, og virðist það sæmilegt.

Ísinn leggja flutningaskipin til. Að flutningskostnaðinum frádregnum verður:

Samanburðurinn þessi:

Ísfisksverð: Porskur 279 kr. skpd. Ísa 246 krónur skpd.

Saltfisksverð: . 65 35 . .

Hagstofan gefur upp að saltfisksútfutningur 1925 hafi numið:

Purkaður fiskur 39000 tonn alls að verðmæti um 37 mill. krónur

Ópurkaður saltfiskur 16000 tonn 8 . .

Samtals 45

Verkunarkostn. samkv. ofangreindu + 11 . .

Fyrir fiskinn óverkaðan því 34 . .

eða að meðaltali um 20 aura fyrir kg. af blautum fiski með haus og hrygg.

Meðalverð á öllum ísfiski, sem soldur var á markaðinum í Grimsby árið 1925 var 58 1/2 eyrir ísl. pr. kg. Eftir því verði hefði saltfiskur ársins 1925 selst óverkaður, að frádregnum 1/3 í flutningskostn. fyrir:

68 milliónir króna

eða fyrir tvöfalt það verð, sem fjekst fyrir saltfiskinn. Þegar þess er gætt að nýr fiskur hjer er nú um 50% lægri en í fyrra (ca. 10 aur. kg. í stað 20 með haus og hrygg) og að ísfisksverðið er frekar hærra nú en þá verður verðmunurinn í ár miklu meiri.

Veltur ekki hjer á svo háum tölu að fyrirtæki eins og járnbraut austur yfir fjall, virkjun Sogfossanna og þessháttar smámunir verði hverfandi, þegar þau eru borin saman við þessar töltur. Og hversu miklu frekar mundu bankarnir ekki geta stutt aðra atvinnuvegi landsmanna með rekstursfje sínu ef fiskurinn væri soldur vikulega í stað þess að láta mestalt veltufjeð liggja fast í saltfiski mikinn hluta ársins?

Kröfur timans eru líka: Nýjar vörur - nýr fiskur - og erum ekki einnig við neyddir til þess að fylgjast með í því efni?

Reykjavík, 12. nóvember 1926.

(Kristján Torfason)
Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

ERUM VIÐ A RJETTRI LEID?

Saltfiskur mun nú ekki seljast hærra verði en:

Málfiskur	Nr. I	125 kr.	skpd.	Nr. II.	112 kr.	skpd.
-----------	-------	---------	-------	---------	---------	-------

Smáfiskur	. I	90	.	.	II.	80	.
-----------	-----	----	---	---	-----	----	---

Ísa	. I	80	.	.	II.	70	.
-----	-----	----	---	---	-----	----	---

Að frádregnum umbúðum, sem eru innifaldar í þessu verði, verður því meðalverðið:

Porskur smár og stór um 105 kr. skpd. Ísa um 75 kr. skpd.

Verkunarkostnaður á saltfiski mun nú vera:

Verkun í salt og umsöltun	8 kr.	pr.	skpd.
Vextir í 6 - 7 mánuði	4	.	.
Salt	8	.	.
Purkun og annar kostnaður	20	.	.
Samtals	40	.	.

Fyrir fiskinn óverkaðan fob. fæst því:

Porskur	105	÷	40	=	65	kr.	pr.	skpd.	(með hrygg og haus ca. 12 au.kg.)	
Ísa	75	÷	40	=	35	.	.	.	9	.

Ísfiskur var, samkvæmt símskeytti 6. þ.m. seldur í Grimsby síðastliðna viku að meðaltali fyrir þetta verð:

Lúða	£ 7-0-0	pr.	kit	eða íslenskar kr.	2,36	pr.	kg.
Koli	5-0-0	.	.	.	1,70	.	.
Porskur	2-2-6	.	.	.	0.76	.	.
Ísa	2-0-0	.	.	.	0.68	.	.

Verð þetta er miðað við venjulegan ísfisk (slægðan fisk með haus og hrygg) en af slíkum fiski mun fara um 550 kg. í 1 skpd. af saltfiski. Verð þetta jafngildir því:

Porskur 418 krónur og ísa 374 krónur skippundið komið á markaðinn.

Það er gömul og ný venja að skip, sem flytja ísaðan fisk til Englands, taki 1/3 farmsins fyrir flutninginn. Í þessu tilfelli nemur flutningsgjaldið því um 250 krónur fyrir tonn af fiski, og virðist það sammilegt. Ísinn leggja flutningaskipin til. Að flutningskostnaðinum frádregnum verður:

Samanburðurinn þessi:

<u>Ísfisksverð:</u>	Porskur	279	kr.	skpd.	Ísa	246	krónur	skpd.
---------------------	---------	-----	-----	-------	-----	-----	--------	-------

<u>Saltfisksverð:</u>	.	65	.	.	35	.	.	.
-----------------------	---	----	---	---	----	---	---	---

Hagstofan gefur upp að saltfisksútfutningur 1925 hafi numið:

Purkaður fiskur	39000	tonn	alls	að verðmæti	um 37	mill.	krónur
-----------------	-------	------	------	-------------	-------	-------	--------

Óþurkaður saltfiskur	16000	tonn
----------------------	-------	------	---	---	---	---	---

Samtals	45
---------	----	---	---	---	---	---	---

Verkunarkostn. samkv. ofangreindu	÷	11
-----------------------------------	-------	---	----	---	---	---	---

Fyrir fiskinn óverkaðan því	34
-----------------------------	-------	----	---	---	---	---	---

eða að meðaltali um 20 aura fyrir kg. af blautum fiski með haus og hrygg.

Meðalverð á öllum ísfiski, sem seldur var á markaðinum í Grimsby árið 1925 var 58 1/2 eyrir ísl. pr. kg. Eftir því verði hefði saltfiskur ársins 1925 selst óverkaður, að frádregnum 1/3 í flutningskostn. fyrir:

68 milliónir króna

eða fyrir tvöfalt það verð, sem fjekst fyrir saltfiskinn. Þegar þess er gætt að nýr fiskur hjer er nú um 50% lægri en í fyrra (ca. 10 aur.kg. í stað 20 með haus og hrygg) og að ísfisksverðið er frekar hærra nú en þá verður verðmunurinn í ár miklu meiri.

Veltur ekki hjer á svo háum tölum að fyrirtæki eins og járnbraut austur yfir fjall, virkjun Sogfossanna og þessháttar smámunir verði hverfandi, þegar þau eru borin saman við þessar tölur. Og hversu miklu frekar mundu bankarnir ekki geta stutt aðra atvinnuvegi landsmanna með rekstursfje sínu ef fiskurinn væri seldur vikulega í stað þess að láta mestalt veltufjeð liggja fast í saltfiski mikinn hluta ársins?

Kröfur tímans eru líka: Nýjar vörur - nýr fiskur - og erum ekki einnig við neyddir til þess að fylgjast með í því efni?

Reykjavík, 12. nóvember 1926.

frankvændarstjóra.

Atvinnumálaráðherra setur með reglugerð frekari fyrirmæli um starfstilhögun sambandsins og deilda þess, sem og um meðferð fiskjarins.

8. gr.

Flutningsgjöld með útflutningskipunum skulu ákveðin sem næst því, er álítst þurfa til að skipin beri sig. Verði samt sem áður tap á rekstri skipanna, skal það greiðast beint úr varasjóðum samlaganna í réttu hlutfalli við magn flutninga. En verði hagnsöur á flutningunum, ber annað hvort að skipta honum niður á samlögin eftir sömu reglum og að framan greinir, eða, skv. samþykkt sambandastjórnarinnar að leggja hann á varasjóð fyrir sölusambendið sjálft.

7. gr.

Að fengaus tillögum stjórnar sölusambendsins er ríkisstjórninni heimilt, ef fé er fyrir hendi, sbr. 1. gr., að veita fisk-sölusamlögum lén til kaups á fiskumbúðum eða annars, sem miðar að eflingu útflutnings á nýjum fiski.

8. gr.

Skipautgerð ríkisins skal sjá um útgerð skipanna og hafa frankvændarstjórn þeirra á hendi.

9. gr.

Lög þessi skal endurskoða á Alþingi 1932.

10. gr.

Lög þessi öflast gildi nú þegar.

Með þrem brjefum hæstvirts fjármálaráðherra dags.

13. þ.m. vorum við undirritaðir skipaðir til ðó að huga og meta fjárhagsastand Íslandsbanka í Reykjavík.

Bar nefndinni að hraða matinu svo, að það gæti orðið lokið eigi síðar en 24. þ.m. Aðstoð mátti nefndin fá eftir þörfum.

Fegar eftir móttöku brjefanna fórum við á fund bankastjórnar Íslandsbanka og hittum hana að málí. Hjeldum við fyrsta fundinn með bankastjórninni bankaeftirlitsmanni og aðalbókara bankans. Starfaði nefndin þann dag til kl. 11 og síðan var starfstími nefndarinnar frá kl. 10 að morgni til kl. 11 að kvöldi og lengur jafnt sunnudaga sem virka daga, nema hvað við hættum kl. 4 e.h. fyrri sunnudaginn er nefndin starfaði. Síðustu dagana höfum við þó starfað fram á morgun til að reyna að ljúka þessu óhemju starfi á tilsettum tíma. Fökkum við hæstvirtum fjármálaráðherra fyrir leyfi hans til að við mættum draga að skila skýrslu þessari þangað til í dag.

Rjeðum við Eystein Jónsson gjaldkera sem fastan aðstoðarmann okkar, er nokkrir starfsdagar voru liðnir. Vann hann þagnarheit og starfaði síðan í bankanum jafnlengi og við. Auk hans aðstoðaði starfsfólk bankans og bankastjórn okkur með hinni mestu lipurð og hjálpfýsi. Bankaeftirlitsmaður Jakob Mölier kom einnig á fundi okkar, lánaði okkur skýrslu sína frá 1926 og aðstoðaði okkur eftir getu.

Einn aðalbáttur nefndarstarfsins var að sjálfsgögðu að meta greiðslugetu skuldunauta bankans. Ákváðum við að taka í byrjun aðeins þá er skulduðu bankanum 10 þús. kr. eða meira,

eða ábyrgðoir þær, er bankinn stóð í fyrir mann, ef þær og skuldir hans náðu meiru en 10 þús. kr.

Við mat á fjárhag skuldunautanna höðum við lagt til grundvallar það verð á eignum þeirra, er við teljum að mætti fá fyrir þær með frjálsri sölu. Sá tími árs er við störfuðum gjörði það að miklum mun vandasamara að meta fjárhag einstakra skuldunauta en ella, því nýjustu efnahags- og rekstursreikningar þeirra voru miðaðir við árslok 1928. Fæst af fyrirtækum þeim, er við þurftum að athuga höfðu reikningana tilbúna svo að við gætum gengið að þeim. Hinsvegar átti bankinn nokkurt safn af eldri efnahagsreikningum þeirra og reyndi að afla okkur allra þeirra gagna, er stjórn hans gat, um hvernig afkoman hafi verið síðastliðið ár og nú í janúar. Komu því allmargir skuldunautar bankans á fund okkar eða sendu fulltrúa sína til að skýra reksturinn síðan síðasti efnahagsreikngur var gjörður upp, og gefa okkur upplýsingar um hvernig vörubirgðir o.fl. voru metnar í efnahagsreikningnum.

Einnig ljet bankastjórnin gjöra heildarskýrslu um veð þau, er bankinn hafði fengið hjá einstökum skuldunautum, og skuldir hans.

Hórum við reynt að finna hvernig hagur skuldunauta og bankans í heild er nú sem stendur án tillits til þess hvernig fyrir þeim kunni að fara í framtíðinni. Getur þar að sjálfsögðu brugðið til beggja vona en til að lenda ekki í neinum spádómum um framtíðina og það er hún ber í skauti sjer, virtist okkur nauðsynlegt að reyna að komast að hvort eignir skuldunauts og bankans væru meiri en skuldir. Ef það virtist ekki vera, prófuðum við hve mikil skuldir virtust fara fram úr eignum, hvað bankinn ætti tryggt með veði, og hve mikil tap hans mundi verða. Þar sem mörg af fyrirtæljum þeim,

er bankinn á hjá eru starfandi, er erfitt að gjöra sjer grein fyrir hvernig fara muni fyrir þeim í framtíðinni. Tvö þriðju hluta tapsupphæðarinnar að minsta kosti, álíatum við algjörlega ófáanlega. Hinn þriðujungurinn er töp, sem við höfum metið á mönnum og fyrirtækjum, sem eru starfandi, en við teljum að sem stendur eigi ekki fyrir skuldum. Álíatum við því að töp þessi geti horfið að meira og minna leyti, ef viðkomandi menn geta haldið áfram atvinnurekstri sínum. Á hinn bóginn gætu að sjálfsögðu óæri og óhöpp valdið því að tapið á slíkum mönnum yrði meira. Gróði þeirra verður gróði bankans, tap þeirra tap bankans. Niðurstöðuna teljum við þá að skuldir sjeu meiri en eignir að upphæð kr. 5.375.375.00, en það er sú upphæð, er við teljum nú tapaða á þann hátt er að framan segir. Hvort meira tapast eða minna í framtíðinni verður komið undir því, hvort atvinnureksturinn mætir góðum árum eða illum í framtíðinni, og um það veit enginn. Bjartsýnum mönnum sýnist eitt, bölsýnum annað.

Fasteignir hjer í Reykjavík höfum við venjulega talið sem eign með fasteignamatsverði að viðbættum minst 50 %, en það er það vero er Íslandsbanki telur veðhæft. Við mat á vörubirgðum höfum við dregið frá útsöluverði venjulega álagningu þess er átti en auk þess gert einhvern frádrátt fyrir eldri vörum, sem að einhverju leyti gætu talist ver seljanlegar, er þær væru orðnar gamlar, svo sem vefnaðarvörur. Vörur þeirra, er allt af má telja seljanlegar, svo sem matvörur töldum við með innkaupsverði. Frá útistandandi skuldum höfum við metið afföll, eftir því hverrar tegundar þær voru. Heildsöluskuldir mega teljast betri en smásölu-skuldir, og matvöruskuldir aftur verri en aðrar smá söluskuldir. Höfum við gert ráð fyrir allt að 50 % afföllum á ljelegustu skuldun-

um. Að því er mat á skipum snertir höfum við miðað það við söluverð skipa undanfarið og upplýsingar um kauptilboð, er bankastjórnin sagði okkur, að henni hafi borist. Vjelbáta höfum við metið eftir því er Geir Sigurðsson og Sveinbjörn Egilsen gáfu okkur upplýsingar um að bátarnir mundu vátryggðir fyrir. Veröbrjef höfum við metið í samræmi við nýjustu upplýsingar um hag og afkomu fjalaganna, söluverð og arð brjefanna. Erum við að sjálfsögðu ætið reiðubúnir til að gefa hæstvirtum fjármálaráðherra nánari upplýsingar um hvern lið af þessu mati.

Við athugun skuldanna varð það ljóst að yfirleitt voru smærri skuldirnar mikið tryggari en þær stærri. Veð voru betri og menn gátu auk þess greitt þær auðveldlegar at atvinnutekjunum sínum. Þar sem skuldarupphæð var lítil borin saman við árstekjur skuldnauts töldum við skuldina trygga. Er við höfðum lokið að almatinu hjörðum við fyrir afföllum á minni skuldum en 10.000,00 kr., hlutfallslega jafn mikið og okkur harði virst smærri skuldirnar rýrna um en auk þess fórum við í gegnum afsagða víxla, með málafærslumanni bankans, hæstarjettarmálaflutningsmanni Lárusi Fjeldsted og notfærðum okkur upplýsingar hans við mat á þessum smáskuldum, er ekki skifta miklu fyrir bankann sem heild.

Samhliða matinu athuguðum við að sjálfsögðu bókfærslu bankans nokkuð og rekstur hans síðustu mánuðina fyrir lokunina.

Virtist okkur bókfærsla bankans ljós og óbrotin og bækurnar vel færðar og greinilega. Að sjálfsögðu höfðum við ekki aðstöðu til að fara í neinskonar endurskoðun á þessum stutta tíma, en sú eina athugasemd, er við gjörðum við færslu bókanna komum við að, er jafnaoarreikningurinn er rekinn hjer á eftir.

Víð leggjum hjer með sem fylgiskjöl 1-2 efnahagsreikn-

ing Íslandsbanka frá 31. desember 1929, þæríð reikning aðalbankans þar sem skuld útbúanna er tekin upp og einnig bankans sem heild, þar sem eignum útbúanna er skift niður á einstaka eignaliði.

Því miður vannst ekki tími til að gjöra janúarmánuð upp á sama hátt og desember, þar sem starf nefndarinnar stóð svo stutt yfir. Hinsvegar rannsakaði nefndin einstaka eignaliði og hvernig þeir stóðu, er bankanum var lokað, þó ekki væri hægt að sannprófa þær tölur.

Málmforði bankans var í árslok kr. 1.500.112.- Skv. málmforðabók sem endurskoðendur bankans höfðu ritað í, að þeir hafi talið gullforðann, skiftist hann svo 1. þ.m.:

Gull í skáp	kr. 735.190.00
" í kjallara (dollarar)	" 389.812.50
Inneign í Privatbankanum	" 194.880.00
" í Landsbanka Íslands	
og landsbankaseðlum	" <u>180.277.50</u>
Samtals Kr.	1.500.160.00

Miðmunurinn er örlitlar breytingar á gengi.

Seðlar þeir, er voru í umferð 1. febrúar voru skv. bókum bankans kr. 3.999.000. Hafa því verið dregnar inn 812.000 kr. frá því í ársbyrjun 1929, en seðlaveltan, er nam kr. 3.475.000 í nóvemberlok, lækkaði niður í kr. 3.348.000 í desemberlok, en síðan hefir hún hækkað um kr. 657.000 í janúar uns bankanum var lokað. Atti bankinn því eitt þúsund krónur ónotaðar af seðlaveltu þeirri, er honum var leyfilegt að hafa í umferð, er hann lokaði.

Vixlarnir hafa hækkað verulega á árinu 1929, úr kr. 17.579.35 upp í kr. 18.437.745.44 í árslok, eða um kr. 857.844.09 og lækkaði vixlareikningurinn þó um kr. 424.975.54 í

doseembermánuði. Auk þessarar miklu aukningar eru víxlar á öðrum lið reikningsins, því liðurinn : Ýmsir skuldunautar er að mestu afsagðir víxlar. Hækkaði sá liður úr kr. 1.749.222,84 í ársbyrjun 1929 í kr. 2.203.559,52 í árslok, eða um kr. 454.336,68. Hækkunin á víxlacign bankans nemur því kr. 1.312.180,77 á árinu 1929. Í janúarmánuði lækkaði víxlacignin þó aftur og komst niður í að því er virtist kr. 17.171.531,24, en á sama tíma hækkuðu "Ýmsir skuldheimtumenn" upp í rúmar 3 miljónir kr., en 22. febrúar námu afsögðu víxlarnir 3.200.607,97 kr. Er skýringin á þessari síðustu lækkun því eingöngu sú, að er víxlarnir eru afsagðir eru þeir færðir af víxlareikningi á reikning þann er heitir "Ýmsir skuldunautar". Auk afsögðu víxlanna eru hjer nokkrir aðrir liðir, en strærstir þeirra eru reikningar er heita: "Atta procent vaxtakonto N.N.". Höfum við sett N.N. í stað nafna þeirra, er stóðu í bókinni, en það voru stórir viðskiftavinir bankans. Spurðum við bankastjórnana um þessa reikninga en þeir svörudu að á þessa reikninga væru færðir vextrir þessara viðskiftavina og teldust þeir skuld er biði til betri daga. Var hún kr. 41.923.26 á öðrum reikningnum en kr. 9.926,67 á hinum. Venjulega gefa viðskiftavinir bankans \times þó víxla fyrir vöxtum eins og öðrum skuldbindingum.

Fasteignir bankans hafa lækkað úr kr. 1.282.534,39 í árslok 1928 niður í kr. 606.251,87 í árslok 1929. Stafar þessi lækkun upp á kr. 676.282,52 af því að bankinn hefir selt mikið af fasteignum á árinu, bæði hinar miklu húscignir við Pósthússtræti, Bíldudalseignina og fleiri fasteignir, er bankinn hafði tekið af skuldunautum sínum. Höfou þær áður verið bókfærðar með því verði, er bankinn tók við þeim fyrir, en er þær voru seldar var mismunurinn færður á ágóða og taps reikning.

Þar sem hæstvirtur fjármálaráðherra mun fá skýrslu frá endurskoðendum útbúanna, er naumast ástæða til að tala um þau nema að því leyti sem snýr að aðalbankanum. Hefir skuld þeirra við hann hækkað á árinu um nær 750 þús. kr. A Akureyri hefir hún hækkað úr kr. 1.003.609,00 upp í kr. 1.447.607,57, en í janúar hefir hún enn hækkað upp í kr. 1.677.134,00 eða um 67 %. Mun þetta standa að cinnverju leyti í sambandi við að innstæður á hlauparcikningi hafa minkað til muna í útbúinu. Skuld útbúsins á Seyðisfirði hefir hækkað um kr. 935,90 og hafði hún þó hækkað um kr. 140.126,91 frá ársbyrjun fram í nóvemberlok. Stafar þessi lækkun af því, að bankinn hefir ekki viljað telja vexti af skuld útbúsins við bankann og afskrifað þá, skv. umsögn bankastjóranna. Skuld útbúsins á Ísafirði hefir lækkað nokkuð, en skuld útbúsins í Vestmannaeyjum hefir hækkað úr kr. 432.143,34 í ársbyrjun 1929 upp í 824.202,84 í lok ársins, eða um 90 %.

Í sjóði voru talin í byrjun ársins 1929 kr. 384.732,12 og virðist það vera sú venjulega upphæð, sem er í sjóði. Í novemberlok var sjóðurinn kr. 450.605,69 en í desemberlok komst hann upp í kr. 529.987,11. Lækkaði sjóðurinn hægt framan af mánuðinum. Um miðjan janúar var hann kominn niður í kr. 405.739,00. Þá fóru að koma allstórar sveiflur. 23. janúar lækkaði hann um helming niður í 153 þús. Þá hækkaði hann um 87 þús. en two dagana þar á eftir voru rúm 155 þús. tekin út svo sjóðurinn virtist þá hafa komist niður í kr. 85.686,00 er bankinn lokaði um kvöldið. Notaði bankinn þá seðla-útgáfurjettinn til hins ýtrasta og setti alla þá seðla er hann átti eftir óútgefna í sjóð að undanteknum kr. 1.000,00 og hafði seðla-

útgáfan þá verið aukin um kr. 651.000,00 í janúarmánuði svo sem áður getur. Einnig þessir seðlar fóru út. Að morgni þess 31. janúar voru kr. 276.267,00 í sjóði. Að morgni þess 1. febr. var sjóðurinn kr. 201.732,00, um eftirmiðdaginn voru eftir kr. 121.268 í sjóði.

Er bankinn lokaði eftirmiðdaginn 1. febrúar virðist sem útborganir hans hafi numið kr. 529.987,11 + 651.000,00 + 121.268 meira en innborganir eða kr. 1.059.719,11 hafi farið út þann mánuð, er bankinn var opinn eftir áramótin.

Á skuldhliðinni á efnahagsreikningi bankans hefir áður verið minnst á einstaka liði.

Skuld Íslandsbanka við erlenda banka hefir aukist á árinu úr kr. 4.481.385,06 í ársbyrjun í kr. 5.698.673,61 í árslok. Nam skuldarupphæðin kr. 5.569.610,09 í lok janúar síðastliðins, og verið undanfarið nokkuð óhöggud kringum $5\frac{1}{2}$ miljón undanfarandi mánuði, og er hún hjá 54 bönkum og bankaútbúum. Þrátt fyrir það að upphæðin hefir verið sú sama hafa verið allmiklar hreyfingar milli einstakra banka í heildarupphæðinni. Hefir t.d. býski ríkisbankinn lagt inn kr. 375.000 í miðjum desembermánuði og 190.000 kr. í viðbót 11. og 21. janúar, til væntanlegrar byggingar útvarpsstöðvarinnar nýju. Hækkaði inneign hans frá 1. des. til 1. febrúar úr kr. 40.771,10 í kr. 536.969,14 eða um tæplega hálfu miljón. 28. desember var einnig greitt um 750.000 kr. inn í Íslandsbanka vegna lántöku Reykjavíkurbæjar án þess að verulega sæi breytingar á liðnum því bankinn notaði þetta fje að sjálfsögðu til að minka skuldir þær, sem dýrastar voru og borgaði því t.d. kr. 192.759,29 af skuld sinni við Privatbanken.

Þessum skuldum bankans hefir verið skift í tvænt svo

sem fylgiskjal það, er við leggjum hjer með ber með sjer. A Íslenskum reikningum er talið fje sem erlendir bankar eiga inni við kjör, er líkjast hlaupareiknings kjörum. Hefir hinn erlendi banki full umráð til að nota þetta fje er hann vill, en vextirnir eru 2-4 %, en Privatbanken hefir $4\frac{1}{2}$ % fyrir fje sitt.

Skuldir bær, er bankinn bókfærir á erlendum reikningum eru að mestu við 3 banka. Privatbanken í Danmörku hefir veitt lán með vöxtum er nema 1 % meira en forvextir Þjóðbankans danska, en auk þess greiðir Íslandsbanki viðskiftagjald sem reiknað er með $\frac{1}{2}$ % af upphæð þeirri, er hann skuldar í byrjun hvers misseris. Víxlar eru settir að tryggingu fyrir láni Privatbankens, og geymdir í Stjórnarráðinu.

Viðskiftin við Messrs H.S. Lefevre & Co., 16 Bishopsgate London, virðast hafa byrjað í árslok 1928. Samþykkir Íslandsbanki þriggja mánaða víxla er Messrs Fairfax & Co. gefa út. Fjell víxill að upphæð £ 9.985:10:0 hinn 15. þ.m. og mun það lán ekki vera meira nú, en það hefir verið allt að £20.000:0:0. Fyrir þessu láni eru víxlar settir sem trygging. Eru þeir geymdir í hólfni í kjallara bankans, en N. Manscher endurskoðandi, er teljast mun um boðsmáður Lefevre & Co. geymir lykilinn að. Kvað bankastjórnin að með þessu væri gjörð tilraun að rediskontere ísl. víxla. Þó munu viðskifti þessi enn ekki komin lengra éleiðis en svo, að ísl. víxlar eru lagðir sem trygging. Fengum við ekki ljósa hugmynd um vaxta-kjörin en þau munu svipuð og í Hambros Bank, nema að viðskiftagjaldið nemur $\frac{1}{2}$ %.

Hambros Bank tekur 1 % hærri vexti af láni sínu en forvextir Englandsbanka nema á hverjum tíma. Auk þess greiðir Íslands-

banki viðskiftagjald er nemur $1/4\%$ af láni því, er nemur minna en £ 30.000:0:0 en $\frac{1}{2}\%$ af því er fram yfir er. Viðskiftagjaldið mun reiknað ársfjórðungslega svo að lán bankans er jafn hátt og það er nú, mun viðskiftagjaldið nema 2% á ári. Bankinn mun ekki hafa sjerstakt veð fyrir þessari skuld Íslandsbanka.

Rediskonteraðir víxlar í Landsbankanum voru í ársþyrjun
kr. 3.391.257,08 en í árslok hafði þessi skuld hækkað um 1.566.800,00
upp í kr. 4.958.057,08. Skv. upplýsingum frá Landsbankanum dags.
20. febrúar nam upphæð endurkeypta vixla þann dag aðeins kr.
1.177.286,50. Mun bankinn því einnig telja vixla þá, er Landsbank-
inn telur að veði fyrir seðlakonto Íslandsbanka að upphæð kr.
2.527.664,99 og vixla þá, er telst trygging fyrir dollaraláni Ís-
landsbanka kr. 625.200,00.

Aðalupphæðin í lið þeim er heitir: Ýmsir skuldheimtumenn
er varasjóður bankans er nam í árslok kr. 853.088,18. Hefir af-
gangurinn að ágóða bankans árin 1927 og 1928 verið færður á þenn-
an lið. Má telja að bankinn hafi fleiri leynda varasjóði, en þenn-
an, því eins og margir erlendir bankar hefir Íslandsbanki ekki tal-
ið banka-bygginguna í fullu verði þar sem hún er bókfærð á aðeins
kr. 126.431,61, en fasteignamat hússins er kr. 185.600. Þó vegur
það nokkuð á móti að mörg af húsum bankans eru bókfærð mjög hátt.
Er t.d. Vesturgata 19 bókfærð á kr. 105.192,06 þó fasteignamat
sje 39.000 kr.

Einnig má telja að bankinn hafi nokkurn leyndan varasjóð
þar sem seðlar hans kunna að vera glataðir og verða því aldrei
heimtaðir greiddir. Nýtur bankinn einn ágóðans af eldri seðlum er
kunna að vera glataðir, en helming ágóðans af nýrri seðlum.

Innstæðufje á hlaupareikningi var í árslok kr. 5.372.564,88 og hefir það minkað um nálega 270 þús. á árinu. Þó hefir það heldur aukist í desember en aftur hefir það minkað um ca. 100 þús. kr. í janúar. Virðist innstæðan nú nema kr. 5.267.152,33.

Af upphæð þeirri, er stóð inni á hlaupareikningi í árslok áttu ýmsir viðskiftavinir bankans inni kr. 1.472.564,88 en ríkis-sjóðurinn danski kr. 3.900.000,00.

Svo sem hæstvirtur fjármálaráðherra veit stendur svo á þessu láni að Íslandsbanki átti að yfirlæra póstávísanafje til Danmerkur. Samkv. upplýsingum bankastjórnarinnar var fje þetta lagt inn áður en opinber gengismunur var orðinn á milli íalensku og dönsku krónunnar. Var síðan gjörður samningur sá, er fylgir hjer með í fylgiskjali 3, þar sem ákveðið er að fje þetta skuli skoðast lán í dönskum krónum, en vextirnir vera því lægri sem gengi íslenskrar krónu er lægra. Vextirnir eru nú 3%. Fylgja hjer með skýringar Brynjólfss Stefánssonar á þessu atriði sem fylgiðkjal 4.

Nú er gengismunurinn á afborgun og vöxtum færður á kostnaðardeikning bankans, sem annar röksturskostnaður, en ef gróðra setti upp lán þetta nú mundi gengismunurinn nema kr. 849.030.- Verðum við að gjöra svipaða athugasemd við útreikning á gengi enska lánsins, þar sem enskt pund er talið vera 22 kr. virði í stað 22 kr. 15 aura. Munar þar um kr. 37.963,54.

Agóði ársins 1929 er lægri en nokkurn tíma áður, enda þótt reikningsjöfnuður bankans sjé nú um 1 miljón kr. hærri en í fyrra. Eru orsakirnar til þess tvær. Skv. upplýsingum bankastjórnarinnar hofir Seyðisfjarðarútbúinu ekki verið reiknaðir vextir af skuldum síðastliðið ár. En það, sem mest nemur er að sjálfsögðu það, að vextir

á lánum bankans hafa verið sjorlega dýrir í ár vegna forvaxtaþækunar þeirrar, er gekk yfir allan heim árið 1929. Vextirnir af rekstursfje bankans eru að mjög miklu leyti miðaðir við forvexti erlendis en ofan á þá leggjast viðskiftagjöld af lánum, er nema 1-2 %. Hin erlendu lán hljóta því altau að nema 2-3 % hærri vöxtum en vextir eru ytra og þá eru vextir þessir orðnir svo háir að bankinn fær sama sem ekkert fyrir milligöngu sína.

Samkv. reikningsjöfnuði í nóvemberlök námu viðskiftagjöld þau er bankinn hafði fengið þá kr. 112.178,89, en græddir vextir kr. 8.489,79. Forvextir voru 1.056.810,68. Þessi ágóði, er nam í nóvemberlok kr. 1.177.479,36 hefir lækkað nöfur í áðurnefnda upphæð þar sem kostnaðurinn af rekstri bankans er færður sem færsla móti þessum lið og auk þess var eftir að telja frá hagnaðinum í nóvemberlok vexti af innlánsfje og þjalauparcikningi frá því júlí byrjun.

Svo sem fyrðr okkur var lagt höfum við framkvæmt mat þetta og athugun eftir "bestu þekkingu og samviskusmi". Þar sem okkur gafst líttill tími og cinnig er erfitt að meta cignir eftir veröbyltingar og fjárhagsbreytingar undanfarinna ára, hefir þetta verk verið afar örðugt, en gagnvart okkur sjálfum vitum við að það er gjört eftir bestu vitund og vilja.

Reykjavík 26. febrúar 1930.

Virðingarfyllst.

Helgi P. Briem Stefán Jóh. Stefánsson Sveinbjörn Jónsson.

Til

Fjármálaráðhorra.

FORSÆTISRÁÐHERRANN

Reykjavík, 6. maí 1930.

D.b. 649/332.

1 fylgiskjal.

Samkvæmt tillögu háttvirtrar utanríkismálanefndar á fundi þann 21. febrúar þ.á. ákvæð ríkisstjórnin að senda einn fulltrúa af íslands hálfu a alþjóðafund þann sem átti að byrja í Haag þann 13. mars síðastliðið, til þess að vinna að því að koma alþjóðaréttinum í kerfi.

Fulltrúi íslands á mótinu varð Sveinn Björnsson, sendiherra. Tók hann sérstaklega þátt í störfunum er miðuðu að því að reyna að koma á alþjóðasamningi um landhelgina.

Sendiherrann hefur nú sent ráðuneytinu skýrslu um ferð sína og störf mótsins. Varð árangurinn minni en vonast hafði verið eftir, þannig varð ekki undirritaður neinn samningur um landhelgina sökum ósamkomulags um breidd hennar.

Eitt endurrit af fyrnefndri skýrslu sendist yður, heiðraði herra, hérmeð til athugunar.

F. h. r.

e. u.

Sveinn Björnsson

?

Til

Utanríkismálanefndar,

b/t, herra alþingisforseta Benedikts Sveinssonar,

Reykjavík.

19. apríl 1930.

Herra forsætisráðherra.

Með símskeyti 24. február þ.á. fóluð þjer, meðra forsætisráðherra, öðrumhvorum okkar Jóns Krabbe, eftir samkomulagi okkar á milli, að sækja fyrir Íslands hönd alþjóðafund þann, sem koma átti saman í Haag í Hollandi 13. mars þ.á. til þess að ræða um samningsfestingu alþjóðalöggjafar á ýmsum svíðum. Hafði þjóðabandalagið átt frumkvæðið að fundi þessum og sjéð um undirbúning hans á ýmsam hátt.

Eftir að við Jón Krabbe höfðum borið okkur saman, kom okkur saman um, að rjett mundi vera að jeg sækta fund þenna fyrir Íslands hönd, af ýmsum ástæðum. Þetta tilkynti jeg yður, herra forsætisráðherra, í símkkeyti dags. 27. febr. þ.á. Með símskeyti dags. 5. mars þ.á. beiddi jeg um að fá fyrirlag um, ef eitthvað væri sjerstakt, sem óskad væri að jeg hjeldi fram eða bæri fram af Íslands hálfu. Þar sem jeg fíjekk ekki slíkt fyrirlag, varð jeg að fara eftir því, sem mjer þótti sannast og rjettast og taldi sennilegt að vera mundi í samræmi við óskir manna eða vilja á Íslandi.

Fór jeg svo strax, eftir því sem tími vanst til, að búa mig undir fundinn með því að lesa þau all-umfangsmiklu plögg, sem útbúin höfðu verið til undirbúnings fundinum og jeg gat náð til. Var það allmikið verk.

10. mars fíjekk jeg fyrirlag yðar um að fara til Lunduna til samninga við Hambros banka í sambandi við "Útvegsbanka Íslands". Jeg athugaði sem best hvernig takast mætti á heppilegastan hátt að sameina þetta tvent, fundinn í Haag og Lúndúnaförina. Komst að þeirri niðurstöðu, að rjettast mundi að fara til Lundúna um Haag (er það enginn krókur), vera við fundsetningu í Haag og halda svo áfram til Lundúna. Ef jeg hefði eigi verið við fundarsetninguna hefði jeg orðið að biðja einhvern fulltrúa annara þjóða, og þá væntanlega full-

trúa Dana, að koma þar fram fyrir Íslands hönd. Hefði slíkt verið óheppilegt og orðið til að draga úr því að festa í hugum manna að vjer værum fullvalda ríki, auk annara þá ástæðna. Fór jeg svo hjeðan að kvöldi þess 11. f.m. kom til Haag að kvöldi þess 12. f.m. Var jeg við fundarsetningu 13. f.m. árdegis og notaði þann dag að öðru leyti til að átta mig á ýmsu um fundinn á staðnum. Fór svo til Lundúna um kvöldið, kom þar 14. f.m. að morgni og var þar, uns jeg hafði lokkið erindum mínum 22. f.m. að kvöldi; fór þá strax aftur til Haag, kom þangað 23. f.m. að morgni og sat þar það, sem eftir var þar til fundinum var slitið, 12. þ.m. að kvöldi. Fór svo strax daginn eftir hingað, kom hingað 14. þ.m.

Um Lundúnarferrðina hefi jeg sent fjármálaráðherra skýrslu frá Haag. Skal jeg nú gefa skýrslu um Haagfundinn.

Fundur þessi var nefndur fyrsti fundur til þess að koma í kerfi alþjóðdalögjöf.

Þar sem aðdragandi fundarins og forsaga er yður áður kunn, þarf ~~þe~~ eigi að fara nákvæmlega út í það. Skal aðeins stikla á nokkrum steinum til yfirlits.

Við undirbúning máls þessa af hálfu þjóðabandalagsins, sem hófst með samþykt þjóðabandalagsins 22. sept. 1924, höfðu verið athuguð alls 19 viðfangsefni, sem líklega gætu verið til þess að fá gerða svo víðtæka alþjóðasamninga um, að orðið gæti úr alþjóðdalögjöf á þeim sviðum. Var niðurstöðan sú að aðeins 3 þessara viðfangsefna væru talin hæf til slíkrar tilraunar um alþjóðdalögjöf. Þessi viðfangsefni voru: 1. Ríkisborgararjettur (nationality). 2. Landhelgi (territorial waters). 3. Skaðabótaskylda ríkja fyrir tjón sem er-lendir einstaklingar eða eignir erlendra yðru fyrir innan landamára ríkisins (Responsibility of States for damage caused in their territory to the person or property of foreigners). Ástæðan til þess að þessi 3 viðfangsefni voru valin úr var sú, að þau voru talin hafa raungæfa (praktiska) þýðingu og talin sjerstaklega hæf til þess að gera alþjóðasamninga um. Nánarar yfirlit um undirbúninginn er í næðu

førseta fundarins á fyrsta fundinum 13. mars (samanaðer hjáltagða bráðabirgðaskýrslu á ensku fylgiskjal 1, bls. 8 og áfram.)

Mjer þykir rjett að geta þess, að eitt af þeim viðfangsefnum, sem athuguð höfðu verið sjerstaklega við undirbúnинг fundarins var friðun fiskjar og annara sjávardýra í höfunum. Þótti ótímað bært að fást við það viðfangsefni og lá það því ekki ^{þykir} fundinum.

Undirbúningsnefndin hafði svo gert yfirlit yfir afstöðu stjórnna ýmsra landa til greindra 3 viðfangsefna, sem fram hafði komið í svörum frá ríkisstjórnunum við fyrirspurnum undirbúningsnefndarinnar paraðlútandi. (Íslenska stjórnin hafði ekki svarað neinum þessara fyrirspurna). Voru yfirlit þessi prentuð í þrem órinum bókum, sinni bók fyrir hvert viðfangsefnanna. Með stuðningum í þessum svörum hafði undirbúningsnefndin svo gert tillögur um frumvörp til alpjóðasamninga um greind atriði. Eru tillögur þessar (bases of discussion) einnig í greindum 3 bókum, sem þjer fenguð á sínum tíma, senduð mjer og endursendust hjer með samkvæmt ósk yðar. Það voru þessi frumvörp að samningum (eða samningsgrænum) sem voru undirstöður að umræðunum um samningsgerðir á fundinum í Haag.

Auk þessa höfðu stjórnir ýmsra landa og ýmsar stofnanir haft margskonar viðbúnað á undan fundinum, vísindamenn skrifð heilar bækur um viðfangsefnin í tilefni af fundinum o.s.frv. Ein af þessum bókum sendist hjer með, "The territorial sea" eftir Antonio Sánchez de Bustamente y Sirven, fylgiskjal 2. 47 ríki sendu fulltrúa á fundinn. Flest höfðu 3 fulltrúa, einn fyrir hvert viðfangsefni og næð að auki ýmsa frædimenn og sjerfræðinga til aðstoðar.

Jeg var einn fulltrúi Íslands. Var mjer gljótt ljóst að ef fundarsókn mínn ætti að koma að gagni yrði jeg að marka mjer svíð um störf mínn, með því að jeg mundi ekki komast yfir að sinna verulega öllum viðfangsefnunum. Valdi jeg mjer landhelgina að aðalviðfangefni og einbeitti störfum mínum á fundinum mest að því efri.

Fyrsta funiardaginn voru skipaðar 3 nefndir, sín um hvort

viðfangsefna. Var jeg talinn kþórinna í allar 3 nefndir en sótti nær eingöngu fundi landhelgisnefndazinnar.

Þar sem jeg eins og fyr segir, varð að fara til Lundúna strax fyrsta fundardaginn gat jeg ekki tekið þátt í störfunum fyrrstu 1 1/2 vikuna. Þegar jeg kom aftur frá Lundúnunum tók jeg strax til starfa í nefndinni um landhelgina. Höfðu þá stadið almennar umræður um málið í nokkra daga og var nú ráðið að skipa 3 undirnefndir: 1. nefnd um löfræðisatriði, 2. nefnd um praktisk atriði, 3. ritstjórnarnefnd 3 mánaða. Vegna fjarveru minnar hafði mjer ekki verið atlað sáti í neinni nefndanna. Þegar jeg kom fjekk jeg því framkomið, að mjer væri bætt við í 2. nefndina (um praktisk atriði). Hjeldu svo nefndinnar hver fyrir sig og stundum 1. og 2. nefnd saman fundi daglega, stundum margar ólli á dag. Var í rauninni ærið nóg að starfa flesta dagana.

Það hafði komið fljótt í ljós við umræðurnar, að skoðanirnar voru all-skiftar um grundvallaratriði um landneigina, p.e. breidd landhelgisbeltisins. - Það sem deildi á um var, hvort ákveða bæri breiddina 3,4 eða 6 enskar mílur. Virtist svo sem Bretar og flest stórveldanna, bresku krónríkin og nokkur smáriði vildu ákveða breiddina 3 mílur. Norðurlöndin, nema Danmörk, 4 mílur og Suður-Europulöndin ásamt Suður-Ameríkulöndunum 6 mílur. Eftir margra daga umræður um ýms atriði þ.a.m. breidd landhelginnar, kom fram krafð á fundi aðalnefndarinnar 3. apríl um að gengið væri til atkvæða, til þráðabirgða og óbindandi, um hverjir aðhyltust hverja breiddarákvörðun um sig, svo yfirlit fengist yfir afstöðuna. Niðurstaða atkvæðagreiðslunnar varð pessi.

Atkvæði greiddu:

<u>Með 3 mílum.</u>	<u>Með 4. mílum.</u>	<u>Með 6. mílum.</u>
1. Suður-Afrika.	1. Finnland.	1. Chili.
2. Þýskaland.	2. Ísland.	2. Colombia
3. Bandaríki Norður-Ameríku.	3. Noregur.	3. Spánn.
4. Belgía.	4. Svíþjóð.	4. Ítalía
5. Stórabretland.		5. Letland.
6. Canada.		6. Persaland.
7. Kína.		7. Portugal.

8. Dānmörk (skilyrðabundið).	8. Rúmenía.
9. Egyptaland.	9. Tyrkland.
10. Eistland.	10. Uruguay.
11. Frakkland.	11. Jugoslavia.
12. Grikkland.	12. Brasilía.
13. Indland.	
14. Írska fríríkið.	
15. Japan.	
16. Helland.	
17. Pólland.	

Knýttu ýms löndin athugasemdir við.

Jeg kvaðst geta fallist á til ~~baðabingða~~ 4 mílur, sú breidd hefði vissan sögulegan rjett á Íslandi, og vori framfylgt þar enn í ýmsum lögum, þótt vjer sem stóði vegna samninga við Bretland værum um fiskveiðar bundnir við 3 mílur. En jeg batti því vāð, að margir á Íslandi mundu vilja óska 6 mílna breidðar og 4 mílur fullnægðu oss því aðeins að jafnframt yrði samkomulag um friðun á viðsum fiskveiðasvæðum, sem lægju utan við þau takmörk.

Þegar hjer var komið, leit ekki vénlega út um að samkomulag fengist um samninga sem settu alþjóðalagaákvæði um breidd landhelginnar. Atkvæði 17 með 3 mílna breidd og 16 á móti 3 mílum, sem var áhugamál stórveldanna að koma fram. Var samt halddið áfram umræðum um ýms atríði í undirnefndunum.

Á fundi 7. apríl í aðalnefndinni var svo kveðið upp úr um að eigi mundu takast neinir fullnaðarsamningar um landhelgina vegna þess að samkomulag moudi ófáanlegt um breidd landhelginnar. Eftir miklar umræður þann dag og næstaðag, varð niðurstaðan sú, að gera ekki nú neinn samning, en að gefa fundinum skýrslu um störf nefndarinnar. Í skýrslu þessa skyldu teknar þær frumvarpsgreinar sem samkomulag hefði orðið um í nefndinni að meiru eða minna leyti, með skýrandi athugasendum svo og tillögur nefndarinnar aðrar. Má sjá þetta alt á meðfylgjandi skýrslu ammarar nefndar: C.D.I.19. (2)

fylgiskjal 3. Report of the second Commission. Lagði nefndin til að þjóðabandalagið hjeldi málínu vakandi, hjeldi sjer í sambandi við stjórnir landanna, og kallaði svo saman nýjan fund er tímabært þætti og hentugt til þess að reyna að fá samþykta samninga um landhelgina, allt bygt á þeim grundvelli sem fenginn væri með störfum nefndarinnar, og greint er nánar í skýrslunni; vísast til hennar.

Auk þess lagði nefndin til að samþyktar yrðu tvær ályktanir, þær er greindar eru á bls. 5 í prentuðu skýrslunni. Var sú síðari runnin frá mjer og mun jeg greina nokkuð frekar frá um hana síðar.

Voru allar tillögur nefndarinnar síðar samþyktar á almennum fundi laugardaginn 12. p.m.

Niðurstaðan um landhelgina varð þannig eigi sú að samningur (convention) yrði gerður, er setti alþjóðalöggjöf um landhelgina, eins og áformad hafði verið, Sjeð frá því sjónarmiði varð niðurstaðan þannig neikvæð. Árangur varð þó að ýmsu á þessu sviði. Skal jeg leitast við að gera nokkuð nánari grein fyrir því í sem fæstum orðum.

Eins og fyr segir var petta fyrsti alþjóðafundurinn til þess að reyna að fá skipað alþjóðalöggjöf um þau efni, sem fyrir fundinum lágu. Mátti því gera ráð fyrir því fyrirfram að vafasamt yrði, hvort þessi fyrsta tilraun tækist. Hinsvegar ekki ósennilegt að tilraunir í sömu átt síðar megi takast, þótt fyrsta tilraunin mishepnist. Um það eru ýms dæmi um alþjóðasamninga um hagsmunatriði sem margar þjóðir varða, að þótt fyrsta tilraun hafi mishepnast hefir næsta tilraun, eftir hæfilegan tíma hepnast.

Um landhelgismálið gerðu fundarmenn sjer yfirleitt vonir um að næsta tilraun gæti tekist - sumir voru jafnvel svo bjartsýnir að þeir hjeldu að ef tími hefði verið til að halda áfram fundinum í mánuð í viðbót, hefðu samningar tekist. Jeg tel það vafamál. Þessar vonir leiðdu til þess að fundurinn samþykти:

að biðja þjóðabandalagsráðið að tilkynna stjórnnum ríkjanna greinar þær, er bráðabirgðasamkomulag fjekst um, í því skyni að þær gætu orðið liður í almennum alþjóðasamningum um landhelgina.

að biðja þjóðabandalagsráðið að fara fram á það við ríkis-
stjórnirnar að halda áfram athugunum um ákvörðun breiddar land-
helgisbeltisins á grundvelli peim, sem framkallast hafði við
störf nefndarinnar í því skýrni að reyna að finna ráð til samkomulags.

að mæla með því við þjóðabandalagsráðið að kvatt yrði eins
fljótt og hentugt þætti til annars fundar í því skyni að reyna að
koma á almennum alþjóðasamningi um landhelgina með sem fylstum
ákvæðum eða að nokkru æyti.

Eins og greinarnar 1-13 á bls. 6-10 í skýrslunni á fylgi-
skjali 3 bera með sjer fjekst bráðabirgðasamkomulag um þessi atriði:

1. Rjettur ríkis yfir landhelgisbelti sínu er fullveldisrjettur eins
og yfir landssvæðinu sjálfu með eðlilegum undanpágum að alþjóða-
rjetti. Hann nær einnig til loftsins yfir beltinu og sjávar-
botnsins undir (1. og 2. gr.).
2. Hvað skuli / skoðast ósaknæmur umferðarþettur um landhelgis-
svæðið. Hvenær skuli heimilt að hefta og handsama erlend skip og
erlenda þegna í landhelgi. Hvenær skuli heimilt að taka skip utan
landhelgi sem staðin hafa verið / grunuð um brot innan landhelgi
ef þau eru elt in continenti (3-11.gr.). Um umferð herskipa um
landhelgina (12.-13. gr.).

Rædd voru og orðuð; án þess að samkomulag yrði þessi atriði:

1. Grundvallarlínur sem landhelgi væri að reikna frá til sjávar
(sjá bls. 11 í skýrslunni).
2. Hvernig reikna væri landhelgina fyrir frá "bugtir" og hafnir,
(sjá bls. 11-12. í skýrslunni).
3. Um akkerislegupláss.
4. Um eyjar (bls. 13)
5. Um sund (bls. 13-14)
6. Um árósa (bls. 14).

Nokkur þessara atriða geta snert sjerstaklega hagsmuni
Íslands. Reyndi jeg þar að gæta þeirra hagsmuna eftir megni og
tókst að hafa þar nokkur áhrif.

Skal jeg taka tvö dæmi:

ll. gr. (á bls. 9-10 í skýrslunni) er um heimild til að elta skip út fyrir landhelgina. Eins og greinin var orðuð í uppástungunni í brúnu bókinni, Bases of discussion, sjá bls. 96, var eðli-legast að skilja hana svo að löggæsluskip mætti því aðeins taka skip, sem eit véri, utan landhelgi að bæði löggæsluskípið og seka skipið væru innan landhelgi er eltingarleikurinn byrjaði. Í með-ferðinni tók grein þessi ýmsar myndir, sem voru síðar en svo til bóta, sjeð frá hagsmunasjónarmiði voru. Niðurstaðan varð þó sú að löggæsluskipið mætti vera utan landhelgi. Ær petta nánar skýrt í athugasemdunum á bls. 10. Má par sjá að reglán hefir sjerstaklega verið athuguð um fiskveiðaskip. Því nægilegt að bátar frá skipinu sjeu við veiðar innan landhelgi þótt skipið sjálft sje fyrir utan. Sumir vildu gera að skilyrði í þessu falli, að brotlega skipið hefði sjeð eða heyrt stöðvunarmerki. Þessu tókst að fá breytt þannig, að næg væri að gæsluskipið hefði staðreynt að brotlega skipið hefir verið innan landhelgi.

Hitt dæmið er um "Bughtir" (sjá athugasemd á bls. 11-12 í skýrslunni). Miklar umræður urðu um það, hverskonar vik inn í strund-lengjuna bæri að skoda sem "bugtir". Bretar og aðrir vildu gera þessar bugtir sem stærstar, helst aðeins viðurkenna greinilega firdi og flóa sem gefandi heimild til þess að draga 10 mílna grundvallarlínu fyrir framan. Slíkt er gagnstætt því, sem vjer höfum tíðkað og gagnstætt því sem gert er með landhelgislínu þeirra, er íslenska stjórnin hefir nú löghelgað. Vánn jeg því sem jeg gat á móti þessu. Frá Bandaríkjum Norður-Ameríku kom uppástunga um aðferð til að skilgreina bugtir sem hefði komið mjög í bága við vota aðferð. Önnur kom frá Frökkum, sem hefði verið oss hagstæðari, en kom þó í bága við vota aðferð. Sjá um þessar uppástungur á bls. 12 í skýrslunni. Lá við að Bandaríkjauppástungan yrði samþykt og mikill meiri hluti virtist vera í undirnefndinni fyrir uppástungu Trakka að minsta kosti. Tókst mjer að fá afstýrt samþykt þessara uppástungna, en í stað þess samþykt að fleiri aðferðir skyldu athugaðar. (sjá bls. 12 í skýrslunni.)

Skal jeg svo eigi orðlengja frekar um þessi atriði en snúa mjer að ályktun þeirri, sem samþykt var að undirlagi mínu (sjá bls. 5 í skýrsluníni neðst og bls. 17, III, í meðfylgjandi "Final act", C.D.I, 29 fylgiskjal 5).

Eins og kunnugt er samþykti á Alþingi 10. maí 1926 þings-ályktun um rýmkun landhelginnar, þar sem skorad er á ríkisstjórnina að gera hinar ítrустu tilraunir til þess að fá samningum við Stóra-Bretland um landhelgi Íslands breytt á þá leið að hún sje færð út þann veg, að innan hennar verði allir firðir og flóar og helstu bátamið. Jeg hafði kynt mjer rækilega umræður um þingsályktunartillögu þessa á þinginu 1926. Ennfremur hafði jeg átt viðtöl og brjefaskifti við íslensku stjórnina um mál þetta, sömuleiðis við professor Johs. Schmidt í sambandi við rannsóknir hans og dr. Bjarna Sæmundssonar um fiskmergð utan og innan landhelgi. Á grundvelli þessarar vitneskju og þekkingar minnar á málinu hugði jeg að reyna að koma þessu áhugamáli Íslands eitthvað á framfæri við þetta tækifæri.

Er jeg þreifaði fyrir mjer var sem fastur veggur fyrir um alt það, er snerti að auka landhelgina umfram þau takmörk, sem samþykt kynnu að verða, 3 eða 4 sjómílna belti, breiðara belti var frá byrjun óhugsanlegt að yrði samþykt. (Eins og fyr segir varð ekkert samkomulag um breiddina). Eftir jeg hafði fullvissað mig um að slík tillaga sem þingsályktunin ræðir um, yrði feld, sennilega ned öllum atkvæðum nema mínu, ^{og} að slík mishepnud tilraun mændi geta spilt fyrir greindu áhugamáli voru á þessum vettvangi um ófyrirsjáanlega framtíð, sneri jeg mjer að því að reyna að finna aðrar leiðir til þess að smeigja inn þessu málum.

Átti jeg viðræður við Harald Scamenius sendiherra í Haag og ýmsa fleiri sem vildu styðja viðleitni mína þ.á.m. fulltrúa Nordmanna, dr. Ræstad, fulltrúa Portúgals, dr. Magalhæs (sem var einn af þeim, sem sátu í undirbúningsnefndinni undir fundinn) o.fl. Reyndust ýmsir ljón að leiðinni. Aðalljónið var, auk aður greindrar mótspryrnu um svo mikla landhelgisrýmkun, það að undirbúningsnefndin hafði vísað á bug sem ótímabæru atriði, að setja lagareglur um friðun fiskjar og annara

sjávardýra í höfunum. Niðurstaðan varð sú að jeg bar fram tillögu þá með ástæðum (Conf. C.D.I, Committee: Territorial Waters /24), sem hjer með fylgir (fylgiskjal 4). Eins og tillagan ber með sjer er hún stýfd og lögud með því áformi að hún næði fram að ganga þannig, að þetta áhugamál okkar kæmi fæti inn fyrir dyrnar á dagskrá þjóðabandalagsins. Reyndi jeg nú, með viðtölum við sem flesta fulltrúa að vinna tillöggunni fylgi. Þó hún kom til umræðu, kom breytingartillaga frá Portugal sem fór að sumu leyti skemra en að sumu leyti lengra. Eftir talsverðar umræður í undirnefnd þeirri, sem jeg sat í, fóru svo leikar, ~~sum~~part fyrir klaufaskap formanns nefndarinnar, að báðar tillögurnar voru samþyktar. Vard úr þessu klúður og mátti búast við að báðar fjellu á almennum fundi. Var nú reynt samkomulag. Vard svo samkomulag með milliegöngu fulltrúa Belgíu de Ruelle um orðun þá sem sjá má á bls. 5 í skýrslu 2. nefndar fylgiskjal 3 og bls. 17 í "Final Act" fylgiskjal 6.

Var tillaga þessi svo samþykkt fyrst í nefndinni í einu hljóði og síðan á almennum fundi 12. p.m. einnig í einu hljóði, sjá meðfylgjandi bráðabirgðaskýrslu um 8. fund 12. apríl Kl. 10,30 (Conf.C.D.I/C.R.8., bls. 12, fylgiskjal 5). Er tillagan þannig lauslega þýdd á íslensku:

"Fundurinn,

tekur til greina hve mikilsvarðandi fiskveiðarnar eru fyrir viss lönd;

Viðurkennir enn fremur að verndun ýmsra afurða sjávarins verður að koma í framkvæmd ekki eingöngu innan landhelgi heldur og utan landhelgi;

Og að fundurinn hefir eigi umboð til þess að fást við þessi efni nje til þess að taka fram fyrir hendur um lausn þeirra.

Athugar einnig að skref hafa verið gerð í pessa átt af vissum deildum þjóðabandalagsins,

Óskar að undirstrýka hve áríðandi er sú vinna sem þegar er hafin eða síðar kann að verða komið í framkvæmd um þessi efni, annaðhvort með vísindalegum rannsóknunum eða verklegum frankvæmdum í þá átt að vernda fiskveiðar og um samvinnu sem talin verður nauðsynleg til þess að varðveita ^þauðfi (sjávarins) sem er sameiginleg arfleifð".

Það leynist ekki að ályktun þessi er orðuð talsvert "á skrúfum" og virðist í fljótu bragði fremur innviðafrýr. Slíkt er oft um ályktanir á slínum alþjóðafundum er þarf að fá fulltrúa úr ýmsum löndum til þess að renna niður. En það sem unnið á að vera er það, að með þessari ályktun þessa fyrsta fundar, gerðri í einu hljóði, er málid um friðun fisksvæða, þótt sjeu utanvið gildandi landhelgismörk, komið endanlega og óafturkallanlega inn á dagskrá þjóðabandalagsins. Af því leiðir m.a. að ekki verður hjá því komist að taka mál petta á dagskrá á næsta alþjóðafundi um þessi efni, máske fyr. Þannig litu flestir eða allir, frá ýmsum löndum, sem jeg talaði við um petta, á málid, og jeg fjekk ýmsar hamingju-óskir með niðurstöðuna - svo rýr sem hún virðist vera fljótt állitið.

Jeg átti nokkra samvinnu við fulltrúa Dana í landhelgis-nefndinni, Lorck kommandör. Var hann jafnan reiðubúinn að styðja mig ef á þurfti að halda.

----- ooOoo -----

Eins og fyr segir starfaði jeg nær eingöngu að landhelgis-málinu, enda var nær enginn tími aðgangs. Fylgdist jeg því eigi nákvæmlega með daglegum stöffum hinna nefndanna og tók ekki þátt í þeim störfum að jafnaði. Læt þegmjer því nægja að skyra frá niðurstöðum þessara nefnda.

Nefndin um skaðabótaskyldu ríkja gat eigi komist að samkomulagi um neitt, gerði því engar tillögur til fundarins og var ekkert samþykkt um það efni. Málid var rett mikil í nefndinni, á fundum og utan funda en skoðanir svo skiftar um ýms grundvallaratriði að ókleyft reyndist samkomulag. Voru það aðallega ríkin sunnarlega í Europu og Ameríku, sem voru í andstöðu við þá sem vildu viðurkenna skaðabótaskylðu ríkja í verulegum atríðum, en það voru flest stórveldin og minni ríkin í Nordur- og Vestureuropu.

Um Ríkisborgararjett tókst að fá samþykkt.

1. samning um viss atríði viðvíkjandi ríkisborgararjetti, sem fylgir hér með (fylgiskjal 7).

2. Protocol um ríkisþausa (fylgiskjal 8),
3. Protocol um sjerstakt ríkisleysisfyrbrigði (fylgiskjal 9).
4. Protocol um hervarnarskyldu undir sjerstökum kringumstæðum (fylgiskjal 10).

Um störf þessarar nefndar fylgir hjer með skýrsla C.D.I.
21 (1) (fylgiskjal 11).

Eins og sjá má af plöggum þessum, sem jeg vísa til að öðru leyti, er það, sem aðgreitt var ekki mjög viðamikið. Híð eina sem samkomulag náðist svo mikið að fengi 2/3 hluta atkvæða eins og tilskilið var í fundarsköpun fundarins var samningurinn (fylgiskjal 7).

Auk þess voru samþyktar samkvæmt tillögum þessarar nefndar ýmsar ályktanir, 8 alls. Má sjá þær í "Final Act" (fylgiskjal 6), bls. 14-15. Vísast til þess.

----- " -----

Eg undirskrifa átti, á lokafundinum 12. þ.m. að kvöldi, ákvæð jeg að undirskrifa engan greindra þriggja protocols. Samninginn undirskrifadí jeg, en með forordinu "Ad referendum". Af þeim sem fylgst höfðu með störfum nefndarinnar var mjer sagt, að sennilega væri óhætt að undirskrifa samninginn, í honum væri varla annað en það, sem flestir gætu undirskrifad. Þó undirskrifuðu Bandaríki Norður-Ameríku ekki samninginn. En vegna þess að mjer fanst jeg ekki hafa haft tækifæri til þess að fylgjast svo vel með að jeg gæti af eigin þekkingu undirskrifad með góðri samvisku skilyrðalaust, tók jeg þann kostinn að undirskrifa "ad referendum". Að vísu er samningurinn ekki bindandi fyr en Alþingi hefir fullgilt hann. En ef undirskrifad er skilyrðislaust það liggja nokkuð meiri síðferðiskvöð á löggjafarpinginu um fullgildingu. Nú getur íslenska stjórnin kynt sjer samninginn ítarlega og síðan ákveðið, hvort hún vill ganga að honum. Ef hún gerir það kemur svo þar á eftir til Alþingis að fullgilda.

/ Svonefndir "protocols" voru samþyktir með einföldum meiri hluta. Eru þeir um efni, sem sumar þjóðir geta varðað en ekki allar. T.d. viðkemur efnið í protocol um hervarnarskyldu oss alls eigi.

Mæli jeg með því að stjórnin staðfesti undirskrift mína ef ekkert þykir varhugavert, er stjórnin hefir kynt sjer efni samningsins í samráði við fræðimenn utanríkismáðuneytisins hjer og fræðimenn heima.

Loks voru samþyktar á almennum fundi 12. p.m. 4 ályktanir sem sjá má í "Final Act" (fylgiskjal 6) bls. 18.

Er fyrsta ályktunin um að mæla með því að ríkin taki tillit til niðurstöðu fundarins um ýms atríði við samningsgerðir um þau efni framvegis.

Önnur ályktunin um að halddið verði áfram vísindalegri starfsemi að ýmsum þjóðarjettarákvæðum til undirbúnings síðari fundum.

Priðja ályktunin mælir með samvinnu milli þjóðabandalagsins og funda amerísku ríkjanna á þessu sviði.

Fjórða mælir með ýmsum ráðstöfunum til undirbúnings næsta fundar um að koma alþjóðalöggjöfinni í kerfi.

"Final Act", en í honum er m.a. framangreind ályktun um verndun fiskveiðanna, undirskrifadaði jeg ámnokkurðs sjerstaks forordðs eða skilyrðis.

Ef litid er á heildarárangurinn af fundi þessum mun eftirtekjan þykja fremur rýr, eftir því sem til var stofnað: Um skaðasætur ekkert samkomulag. Um landhelgi enginn fullnaðarsamningur. Um ríkisborgararjett samningur um fáein atríði. Eftir allan undirbúning og annan viðbúnað, sem m.a. hefir kostað stórfje, má segja að ef dæma á fundinn eingöngu eftir þessum niðurstöðum verður útkoman ljøleg.

En slíkur dómur er varla sanngjarn.

Fyrst er á það að líta, að með öllum undirbúningnum hefir safnast efniviður í alþjóðalöggjöf um viðfangsefni þrjú, sem hefir verið komið vel í kerfi í brúnu bókunum þrem. Auk stuðnings þess,

sem fundurinn hafði af þessum gögnum, munu þau reynast nothæfar handbækur fyrir vísindamenn æg alþjóðadómstóla til upplýsingar um þjóðarjett á þessum sviðum.

Í öðru lagi hefir við umræðurnar á fundinum margt skírst sem áður var óskírar um þessi efni. Þegar fundargerðirnar liggja fyrir eftir að frá þeim þefir verið gengið að fullu, verða þær einnig gott heimildarrit á sama hátt sem brúnu bækurnar.

Í þriðja lagi virðist, oggum það kom flestum fundarmönnum saman, hafa unnist það mikið, að ólíkt aðgengilegra verður að taka mál þessi til umræðu á næsta fundi um þessi efni, með von um jákvæðan árangur. Á grundvelli þess sem nú hefir verið upplýst, rætt og skírt á fundinum, má undirbúa svo næsta fund, að sennilegt er að á honum megi fá samþykta alþjóðalöggjöf um þessi efni - að meiru eða minna leyti. Eins og jeg hefi vikið að hjer að framan, er reynsla fyrir því, að þótt mistakist að koma á samkomulagi um alþjóðahagsmunamál við fyrstu tilraun, getur það vel tekist er næst er reynt, eftir hæfilegt árabil. Ráðgert var að næsti fundur yrði eftir t.d. 5 ár, en um það þó auðvitað ekkert fastákvæðið.

Af þeirri litlu reynslu, sem jeg hefi fengið á þessum fundi, er það álit mitt, að varhugavert sje fyrir ísland að sitja hjá slíkum fundum ef rætt er um svo mikið hagsmunamál, sem t.d. landhelgin er fyrir oss. Því tækifæri gefst bæði til þess að koma að ákvæðum, sem oss geta orðið mikilsvaraðandi og - eigi síður - að afstýrá samþykta sem sjeu gagnstæðar hagsmunum vorum, en vjer verðum að hlýta í framtíðinni ef alþjóðalög verða.

(Reikningur um kostnað við ferð mína og dvöl í Haag fylgir hjer með.)

Með sjerstakri virðingu.

sign. Sveinn Björnsson.

Prumvarp til laga

Yffirfond og sp. á
frundi 2.jún 1926.

Breyt. tillögur örkuð, af
nokkrum eru

Hanns Jónasson

om hainikið fyrir veðdeild Landsbankans í-
lands til að gefa út ný bankavaxtabrjef.

1. GR.

Veðdeild Landsbankans skal vera heimilt
að gefa út bankavaxtabrjef, alt að 8 miljónum
króna og má skifta þeim í flokki. Fjármálaráð-
herra ákveður hvenær hverjum flokki skuli lokis-
er stjórn Landsbankans hafi gert tillögur um
það. Fyrstu fjoður árin, eftir að flokkur er
settur á stofn, í fyrsta sinn sunkvæmt lögum
þessum, veitist tillag til hans úr ríkissjóði
8000 kr. á ári. Af þessum 8000 mkr. skal árlega
verja 3000 kr. til þess að auglýsa bankavax-
ta-
brjefin

2. gr.

Veðdeildin gefur út skuldabréf, er hljóða
á handhafa (bankavaxtabréf), en nafnakrá má þau
í bókum bankans. Stjórn Landsbankans kveður á
um lögum, útlit og fjárhæð bankavaxtabréfanna.
Fjármálaráðherra og bankastjórar Landsbankans
undirskrifna bankavaxtabréfina.

Aldrei má gefa meira út af bankavaxta-
bréfum, en nemur fjárhæð þeirri, er veðdeildin
á í veðskuldabréfum.

3. gr.

Auk veðskuldabréfja þeirra, sem veðdeildin
fur frá lántakennum, skal trygging fyrir veð-
deildinni vera:

1. Varasjóður veðdeildarinnar.
2. Ábyrgð landssjóðs.

Ef taka þarf til trygginganna 1.2., skal
gezapað í þeirri röð, sem að ofan er greint.

4.gr.

f reglugjörð fyrir hvern flokk er banka-

stjórnin seður og ráðherra stólfestir, skal ákveðið, hversu háum vöxtum skuli svarað af bankastvartabréfjefunum og hvor þeir skuli greiðast, svo og hvernig haga skuli auglýsingum um greiðslu þeirra.

Vaxtaníðar, sem komnir eru í gjalddaga, skulu gjaldgengir til lúkningar sköttum og öðrum gjöldum til ríkissjóðs, og skulu gjaldheimtunum ríkissjóðs innleyssa þá, ef þeir hafa fje fyrir, hendi, er greiðast á í ríkissjóð.

5. gr.

Væðdeildin er undanþegin öllum tekjuskatti útavari, stimpilgjaldi og öðrum sköttum. Svo á hún rjett til að fá ókeypis eigna- og veðbókarvötterö, til afnota fyrir sjálfa sig.

6. gr.

Ejo væðdeildarinnar má lána gegn veði í jarðeignum, erfðafestulöndum og húseignum með lóð í kaupstöðum og veralunars töðum, en gegn veði í húseignum því að eins að þær ejeu váttrygðar í váttryggingsarstofnum, er bankastjórnin tekur góða og gilda.

Brafnfremur er heimilt að veita lán bajor-sýslu- og sveitarfjelögum.

Lánsupphæðin má ekki fara fram úr 3/5 af virðingarverði fasteignarinnar.

7. gr.

Eignir þar, sem væðdeildin tekur að veði skal á kostnað lánpoga virða á þann hátt, er nánar verður tiltekið í reglugjörð fyrir væðdeildina. Í reglugjörðinni má meðal annars ákveða, að stjórn Landisbankans megi nefna til þá með, er virða skuli veðin, og að hreppunenfindi óða bajorstjórn, sú er í hlut á, samþykki virðinguuna. Svo skal lántakandi, að minsta kosti á

lverjum 5 ára fresti, meðan lánið stendur, sýna skirteini sem bankastjórnin tekur gild fyrir því að veðið hefi eigi rýnat í verði, svo að veðdeildinflöknum geti verið nein hætta búin. Láti lántakandi farast fyrir að senda bankastjórn Landsbankans petta skirteini, má etjórn bankans láta skoðunargjörð af innanljjerabúnonnum fram fara á kostnað lántakanda.

8. gr.

Eigi má lána nema gegn 1. veðrjetti. Minsta lán sem veðdeildin veitir, skal vera 300 kr. og skulu lán jafnan standa á hundraði króna.

Lántíminn má vera alt að 40 árum, sje veðið jarðeign eða vandað steinatöpuhús eða steinhús, og alt að 30 árum, sje veðið vandað timburhús. Sje lánið þejarlán, sjóslulán, eða sveitarlán, skal því lokit á eigi lengri tima en 40 árum.

9. gr.

Lán þau, sem veðdeildin veitir, má hún greiða í bankavaxtabrjefum sínum eftir ákvæðisverði þeirra, en lánpagi hefir rjett til að heimta að bankastjórnin umist um að koma bankavaxtabrjefunum í gjaldgengja peninga endurgjaldslaust, ef þess er kostur, en borga verður hann kostnað þann, sem af því leitir og verlfall.

Veðdeildin hefir þó jafnan tjett til að greiða lánan í peningum með þeirri upphafi, sem hún getur fengið fyrir þau, að frádregnum óllum kostnaði. Semja má um sölubankavaxtabrjefa deildarinnar fyrir fram í sínu eða færiru lagi enda samþyldki fjármálaráðherrann söluverði.

10. gr.

Hver lántakandi skal greiða 1% af lánsupphafiinni í varasjóð deildarinnar um leið og

hann tekur lánis.

Heimilt er veðdeildinni við hver eigenda-skifti að heimta lánis borgað aftrur að óllu óða nekkru leyti.

Vorti eigendaskifti að fosteign, sem veð-sett er veðdeildinni, skal kaupandi þegar umlað og kaupin gerast, tilkynna veðdeildinni eigenda-skiftin.

ll. gr.

Vilji nýr kaupandi taka að ejer lán til veðdeildaðarinnar, skal hann leita samþykkis Landsbankastjórnarinnar um það. Samþykki hún, að hann nýj kaupandi taki lánis að ejer, skal hann innan 6 mánaða frá kaupdegi sanna eignarrjett sinn fyrir bankastjórninni og taka lánis að ejer.

12. gr.

Lánum þeim, sem veðdeildin veitir, má hún ekki segja upp, meðan lánpogi gegnir að óllu leyti skyldum þeim, sem hann hafir undirgengist. Það ef ákrabingjöld hans verba eigi greind á xjettum gjaldðaga, óða veðið gengur svo úr ejer, að það er eigi lengur svo tryggjandi sem vera skal, óða haldi skuldunautar ekki vítrygðum búseignum, er að veði eru, og talin eru með í matinu, óða falli á veðið oftirstöðvar af sköttum óður af-gjaldum, er gagna fyrir kröfum veðdeildaðarinnar óða nýr kaupandi vanrakir að taka lán að ejer, er bankastjórninni heimilt að telja oftirstöðvar lánsins kennar í sjálfdaga undir eins án uppsagnar.

13. gr.

Skuldunautar veðdeildaðarinnar skulu graða vexti, afborganir og tillög til að borga kostnað við deildina og til varasjóðs í einu lagi með jafnri upphæð annalei hvern gjaldidaga. Áklegt tillög til að borga kostnað við deildina og til

varanjóðs er 1/2% á ári af upphaf lán einsins, eins og það var fyrir hvern gjalddaga. Á ákveðnum gjalddögum má hver lántakandi, án undangenginnar uppoagnar, greiða auknaðorganir af skuld sinni þó ekki minna en 100 kr. í einu, eða endurborga hana að öllu ligiti. Gjald þetta má hann greiða með bankavaxtabrjefum veðdeildarinnar eftir ákvæðisverði þeirra. Á öðrum tíma árs má og borga lán að fullu ef bankastjórnin samþykkir, þó því að eins, að það sé veðdeildinni að skáðlauma.

14. gr.

Sjerhver skuldenautur, sem hefir eigi innan 1. nóvember borgað árleg gjöld sin, er hann átti að líka á næst undangengum gjalddaga, skal í örættravöxtu af nefndum gjöldum greiða 1 af hundrad fyrir hvern mánuð frá 1. október til borgunardags, og skal þá sé mánuður, sem komið er fram í teljast sem heill.

15. gr.

Afborgunum þeim og endurborgunum, er greiddar eru í peningum á hverjunum gjalddaga, skal varð til að innleyssa skuldabréf þau, er veðdeildin hefur gefið út, eftir hlutkesti, sem notaries publicus hefir umsjón með og fram fer í viðurivist treggja manna; annan kveður ráðherra til þess, hinn bankastjórnin. Þá er hlutkesti hefur fram farið, skal auglýsa með 9 mánuða fyrirvara tölurnar á bankavaxtabrjefum þeim, er upp hafa komið til innlausnar, og á hverjunum kjalddaga þau verði útborgub. Nánari ákvæði um auglýsingar þessar skal setja í reglugjörð veðdeildaðinnar. Bankinn má og á þann hátt og með þeim fyrirvara, er óður segir, innleyssa bankavaxtabrjef i stærri stíli.

16. gr.

Nigendur bankavaxtabrjefi þeirra, er innleyza skal, geta gagn því að afhenda þau með vaxtamiðum, er þeim fylgja, fengið útborgaðan höfuðstóli þeirra á Ákvæðnum gjalddaga, og er eigi skyld að greiða vexti af höfuðstólnum upp frá því. Samt rjett hafahandhafar brjefanna þótt eigi ajeu eigendur.

17. gr.

Höfuðstóll og vaxtafje, sem komið er í gjalddaga til útborgunar, rennur í varasjóð veðdeildarinnar, sjo þess eigi vitjab innan 20 ára fyrí gjalddaga.

18. gr.

Nú glatast bankavaxtabrjef, sem nafnskráð er í bókum veðdeildarinnar, og getur þá bankastjórnin innkallat handhafa brjef eins með 12 mánaða fyrirvara, með auglýsingu, er birt sje prisvar sinnum samfleyst i blaði því á falandi, er flytur opinberar auglýsingar og í samevarandi auglýsingarblöðum erlendis, þar sem atla má að brjefin ajeu í unferð. Ef enginn gefur sig fram með brjefið í taka til, getur bankastjórnin úteftið handa hinum skráða eigaða þess nýtt bankavaxtabrjef með sama upphaf, sem þau, er glatadist, án þess nokkur annar, er bankavaxtabrjefið kann að hafa verið af salat, geti þau fyrir búið kröfu á hending bankanum.- Um ógilding annara bankavaxtabrjefa fer eftir almennum lögum.

19. gr.

Bankavaxtabrjef þau, er innleyst hafa verit með hlutkasti, eða hafa verið notuð til að borga eða afborga lán, má eigi framar setja í veltu, heldur skal ónyta þau undir eins áamt vaxtamiðum og stofnum (talons) þeirra, ða þann hátt, að þau

máð því verði ógild, og leggja þau til geymslu í fjárháslu deildarinnar, og skal svo við lok næsta reikningsárs brenna þau í viturvist endurskoðenda ósamt vaxtamiðum þeim, er innleystir hafa verit þá reikningsár.

20. gr.

Vaxtamiðar og vaxtabrjef, sem komin eru í gjalddaga, skal borga út í veðdeildinni í Reykjavík.

Í reglugjörð veðdeildarinnar skal ákvæða á hvorn hátt borga skuli út erlendis vaxtamiða og bankavaxtabrjef, sem komin eru í gjalddaga.

21. gr.

Þegar lán er komið í gjalddaga (sbr. 12. gr.) hefir veðdeildin heimild til að láta seðja veðið við opinbert upphöð, án undanfarandi dóms, sáttareða fjarðana sankvant ákvæðum í tilskipun um fjárforrá ómyndugra, 18. febrúar 1847, 10. gr. eða láti leggja það veðdeildinni út til eignar, ef þarf er á... Veðdeildin þarf ekki að láta neinn vera fyrir sína hond við upphöði, og skal þa r ekki taka mótmáli skuldumante til greina meða þau eða aðeins auðajáanlega á rökum byggð, og eigi er heldur hegt að stöðva eða ónýta upphöði með neina konar dómastóli.

Veðdeildin hefur aftur á móti ábyrgð á því, að skuldain aðe rxjett og komin í gjalddaga, og skuldumant er frjálist að höfða mál til endursjalds á öllu því, er hann hefur skráast á upphöðinu, og öllum málkostnabi að skálausu. Veðdeildin getur laglega samið svo um við skuldumannu sína, að upphöð að veðsettum fasteignum þeigí fram fara á skrifstofu upphöðshaldara.

22. gr.

Fjó ómyndugra manna og opinberra stofnana

og sjóða, þar á meðal viðlagusjóða, má verja sér kaupa bankavautabréf veðdeildarinnar, en þó eigi herra verði en skráðu gengisverði og alþreiður innra en ákvæðisverði þeirra er.

23. gr.

Varasjóður flokksins renni óskiftur til næsta flokks veðdeildarinnar verði hann sameiginlegur fyrir bai- og sveitir eða of eigi verður stofnaður nýr veðdeildarflokkur, þá renni varasjóður til vantanleggar veðlánstofnunar, sem kemur í stað veðdeildarinnar. Verða stofnæir nýir veðdeildarflokkar, er ejeu aðgreindir fyrir bai og sveitir eða verði stofnaðar sjártakar veðlánstofnanir aðgreindar fyrir bai og sveitir skiftist varasjóður milli vantanlegra baya- og sveitaflakka eða vantanlegra sjártakra veðlánstofnana fyrir bai og sveitir, í rjettu hlutfalli eftir því, sem lán þessa flokks skiftast milli baya og sveita.

24. gr.

Veðdeildarinni skal stjórnal af stjórn Landsbankans, og reikningar heimar endurskóðaðir af endurskóðendum þess banka. Fyrir bókfarslu, reikningshald og til annars nauðsynlegs kostnaðar má greiða alt sér 8000 krónur. Til endurskóðenda má verja 300 kr. til hvoro.

Lög þessi ganga í gildi nú þegar.